

juni/juli/augustus

nummer **57**

- **Verslagen Jan van Rijsewijk tenzij anders vermeld.**
redactie behoudt zich het recht voor ingezonden stukken zo nodig aan te passen

inmemoriam

Vlak na het verschijnen van Peregrijn nr. 56 overleed Gerard van der Kaa op 29 mei. Hierbij alsnog het memoriam geschreven door onze voorzitter en persoonlijke vriend van Gerard.

- door Nico Hilgers

'Bijna 50 jaar lang was Gerard één van de pijlers waarop de Vogelwerkgroep Midden-Brabant dreef'

Begin 70-er jaren van de vorige eeuw kwamen enkele vogelliefhebbers in Oisterwijk bij elkaar om een heuse club voor regionale vogelbescherming op te richten : Falco genaamd. Gerard , met zijn oprechte liefde voor natuur, was een van de initiatiefnemers. Praktisch ingesteld als hij was, nam hij initiatieven bv. tot het maken van uiteenlopende nestkasten, het knotten van wilgen, een heiderestant nieuw leven in te blazen. Later, toen de werkgroep zich uitbreidde en ook samenwerkte met mensen uit o.a. Boxtel, Oirschot en Tilburg werd de huidige Vogelwerkgroep Midden- Brabant opgericht. Gerard was in al die jaren vrijwel altijd lid van het bestuur, zoals hij dat nu ook al weer vele jaren was. Bij alle activiteiten was hij betrokken; hij onderhield de contacten met Sovon, de club die al het vogelonderzoek ondersteunt en coördineert. Maar ook praktische zaken rondom de Vogelcursus regelde hij mee. Zelf denk ik terug aan vele andere activiteiten waar Gerard met plezier aan werkte of aan meedeed. Aan de excursies in binnen-en

buitenland: aan een tentje op Cap Gris Nez waar naar de vogeltrek getuurd werd: aan de voorjaarsexcursies in Givry-en-Argonne, in een plattelandshotelletje met Jo Swaans en Cis van Laarhoven. Het genot om daar dassen en ringslangen te ontdekken en te genieten van vogels die we niet in Brabant zagen zoals roodkopklauwier en orpheusspotvogel.

Ik denk ook aan het bouwen van een heuse werkschuur, het bouwen van verschillende zwaluwtorens zoals die nu in Moergestel, Udenhout en Berkel-Enschot staan: aan het compleet renoveren van het dak in Helvoirt, ons toenmalige vergaderlokaal.

Nadat hij zich jarenlang voor de Kerkuil in Brabant had ingezet (hij deed de coördinatie voordat dat werd overgedragen aan Netwerk Uilenbescherming Brabant), ging hij zich intensief inzetten voor onderzoek en bescherming van de gierzwaluw. Niet alleen in Oisterwijk en omgeving was hij daarin actief maar tot in Waardenburg kon je hem aantreffen om nestkasten mee te helpen controleren.

De laatste jaren was Gerard mijn trouwe maat om in het Diessens Broek de broedvogelinventarisaties uit te voeren. Wat hebben we daar samen veel plezier aan beleefd, als de grutto's jubelden en de watersnippen hun baltsvlucht opvoerden. Een van de laatste dingen waar hij zich nog fysiek heeft ingezet was het meebouwen aan onze natuurmuur op het terrein van het Heerkenshuis, de plek van onze huidige vergaderlocatie. Tot het laatst bleef hij betrokken en nieuwsgierig naar alles wat er gebeurde binnen de werkgroep en volgde dat via de apps en de camera's van het gierzwaluwproject. Nog maar een goede week geleden vroeg hij me hoe het met de grauwe klauwieren stond.

Gerard had al wel langere tijd last van pijnlijke botten en gewrichten (arthritis) en had daarvoor al pijnmedicatie; hij was wel aan pijn gewend maar dat hij daarna ook de meest pijnlijke kanker in zijn botten moest krijgen, deed wel een erg beroep op zijn gemoed. Des te opmerkelijker hoe hij zich in zijn lot schikte en hij zijn omgeving zo vriendelijk en zacht bleef bejegenen.

Voor dat alles, hartelijk dank, Gerard.

waarnemingenwerkgebiedvmb

Een samenvatting van de opmerkelijkste vogelmeldingen van de afgelopen 3 maanden. Meldingen komen binnen via de app 'Waarneming werkgebied VMB'.

01/6 In het Hengstven meldingen van **grauwe klauwier, spotvogel en wiewaal** (FvG).

09/6 Een 'paradijsje in het boerenland' wordt gemeld bij boer Kees op Breehees: Op hetzelfde moment **3 wulpenjongen met ouder, zwerm boerenzwaluwen, een krassende roodstaart en roepende kwartels** in de ruigte (VRH).

12/6 **Patrijzen** op een maisakker bij de Kreiteheide (MB). Ook deze dag wordt een paartje **boomvalken** gezien boven het Galgenven, jegend op libellen.

13/6 **Middelste bonte specht** en **geoorde futen** met jongen op het Galgenven (HdB).

16/6 Er wordt deze dag melding gemaakt van een nieuwe locatie van een **grauwe klauwier** nabij de Gommelsestraat de Brand (JvR).

20/6 Jonge **haviken** (3) op een nest tussen Udenhout en Loon op Zand (MB).

Jonge haviken 3x Foto: Marian Bertens

22/6 **Wespendief** bij het Heerkenshuis (NH).

29/6 Maar liefst 7 jonge **sperwers** in nest (FvG).

02/7 Groot aantal **ooievaars** (+/- 100) tussen Berkel en Udenhout (FvL).

10/7 Op de silotoren van de oude boerenbond in Udenhout worden 3 jonge **torenavalken** waargenomen (HB).

13/7 Melding van 9 ad. en minstens 15 juv. **geoorde fuut** op het Galgenven in Oisterwijk. En ook leuk...een **roodhalsfuut** (WP).

15/7 Op de bekende plaatsen worden **jonge gr. klauwieren** gemeld al of niet vergezeld met prachtige foto's. De foto's zijn allemaal op afstand gemaakt om de vogels niet te storen. Chapeau!

Prooioverdracht bij grauwe klauwier Foto: Eric Poelen

06/8 Eén van de laatste **gierzwaluwen** vliegt dan nog boven Tilburg N. (LvK).

08/8 **Wespendief** boven de Regte Heide (VRH). De fotograaf had geluk. Hij spreidde zijn staart heel kort maar zijn camera (Sony RX 10) stelt in 1/300 seconde scherp. De foto is van afstand genomen.

Op de originele foto is het niet meer dan een klein silhouet. De lengte strepen op de ondervleugels zijn kenmerkend en natuurlijk de kleine kop. Ook de drie dwarsbanden op de staart zijn goed te zien. Juvenielen hebben er vier.

Wespendief

Foto: Victor Retel Helmrich

18/8 Grote groep van 30 **ooievaars** op

lantaarnpalen langs de A58 bij Moergestel (FvL).

19/8 Bij de Gommelsestraat wordt een **wespendief** opgemerkt (LvK). In de buurt werd een opengewerkt wespennest gezien.

25/8 Grote groep van +/-350 **grauwe ganzen** opvliegend uit het centrale rietveld in de Brand (JvR).

30/8 Maar liefst 160 **ooievaars** aan het Leikeven op Huis ter Heide (EP).

Waarnemers: Aad van Gelswijk (AvG), Nico Hilgers (NH), Louis van Keulen (LvK), Jan Paymans (JP), Peter van Gestel (PvG), Marlies de

Kort (MdK), Jan van Rijsewijk (JvR), Victor Retel Helmrich (VRH), Marcel Morel (MM), Eric Poelen (EP), Marian Bertens (MB), Frans van Gils (FvG), Wiel Poelmans (WP), Corine Goldschmidt (CG), Hans de Beer (HdB), Francis van Lipzig (FvL), Henk Bertens (HB).

archief

Vogelwerkgroep Midden-Brabant bezit een omvangrijk archief. Alle rapporten, verslagen en tellingen zijn gedigitaliseerd. Van tijd tot tijd vind je hier een interessant verslag. Inclusief taal- en typfouten!

- **Uit het archief**

Uit: De Roodborsttapuit Jaargang 1 Nr.3 1982

SYSTEMATISCHE VERVOLGING VAN BEDREIGDE HAVIK IN BRABANT

De Havik - een van de grootste en indrukwekkendste van de Nederlandse beschermde roofvogels - blijkt de laatste jaren in Brabant bloot te staan aan een systematische uitroeiingscampagne.

Dit blijkt uit gegevens, die verzameld zijn door verschillende vogelwerkgroepen in deze provincie. Dat **het** daarbij om een nietsontziende vervolging gaat, blijkt uit de methoden die worden gebruikt. Zo schrikken de daders er niet voor terug om bomen, waarin zich Haviksnesten bevinden, zonder meer om te zagen, of om volwassen vogels dood te schieten. Ook worden vogels vergiftigd door middel van het uitleggen van vergiftigd aas. Soms blijkt men het op de levende jongen gemunt te hebben. Vogelbeschermers stelden bijvoorbeeld vast, dat jonge vogels van de ene dag op de andere verdwenen waren uit bepaalde nesten. Op andere plaatsen werd door de nesten heen geschoten. Gedurende de jaren zestig werd het aantal Haviken in ons land bijna tot nul teruggebracht door een wijdverspreide milieuvergiftiging, die het gevolg was van het gebruik van bestrijdingsmiddelen als DDT, Dieldrin e.a. Toen in het midden van de zeventiger jaren deze middelen in de meeste v/esteuropese landen werden verboden, **herstelde** het aantal Haviken zich ook in Nederland. Deze toename werd aanvankelijk vooral vastgesteld in Oost- en Midden-Nederland, maar pas veel later ook in Brabant. Biologen konden toen niet tot een duidelijke verklaring hiervoor komen, maar door velen werd het vermoeden geuit, dat - 5-moedwillige vervolging door de mens een belangrijke rol speelde.

Met het toenemen van de aantallen staken ook oude vooroordelen opnieuw de kop op. Fazantenjagers vreesden concurrentie, maar ook duivenhouders klaagden over vermeende overlast, hoewel duidelijk is dat Haviken slechts verdwaalde en zieke duiven vangen. Dat is immers de onmisbare rol die Haviken in de natuur spelen: het opruimen van zieke en overtollige dieren, om daardoor het natuurlijk evenwicht in stand te houden. Een roofdier kan dan ook nooit beschuldigd worden van het uitroeien van prooidiersoorten. De aantallen van roofdieren, zoals Haviken worden in feite bepaald door de talrijkheid van zijn prooidieren en niet andersom. Niettemin werd de roep om afschotvergunningen voor Haviken vorig jaar tot in de Tweede Kamer gehoord, waar de VVD-kamerleden/jagers Evenhuis en Waalkens hun nood klaagden. Hun verzoek werd toen door de minister om biologische redenen afgewezen. Illegaal blijkt er inmiddels een systematische vervolging op gang te zijn gekomen. Berichten hierover komen uit Drenthe, Noord-Limburg en de Achterhoek. In Noord-Brabant zijn krasse staaltjes van vervolging bekend geworden uit minstens tien gemeenten, waaronder Hilvarenbeek, Uden, Deurne en Asten. Daarbij werden alleen al in 1982 minstens 12 broedgevallen verstoord, waarbij alleen moedwillige verstoring als oorzaak aannemelijk is. In een bepaald gebied liep het aantal succesvolle broedgevallen terug van 30 in 1981 tot 15 in 1982. Uit kringen van de Brabantse vogelwerkgroepen en vogelbeschermingswachten worden de volgende mogelijke motieven genoemd voor de felle uitroeiingscampagne:

- winstbejag; opgezette roofvogels, en vooral Haviken brengen tot zo'n fl. 500,- op.
- wanbegrip ten aanzien van de rol van de Havik in de natuur.
- gebruik ten behoeve van de jacht door malafide valkerijhobbyisten.

De Werkgroep voor Vogel- en Natuurbescherming Midden-Brabant, die de haar bekende gegevens zal doorgeven aan de bevoegde instanties, is over deze feiten bijzonder verontrust en verontwaardigd. De werkgroep zal bovendien bij het ministerie van CRM aandringen op afdoende maatregelen.

inventarisatie

- Marianne Bertens

Inventarisatie op ons terrein rondom de oude steenfabriek

Op woensdagochtend 11 mei hebben Jan Paymans en Marianne Bertens een inventarisatie gedaan op het terrein van de Steenfabriek. We hebben afgesproken om dit jaarlijks in mei te

doen om zo de ontwikkeling van de vogelstand rondom het Heerkenshuis in kaart te brengen.

Qua planten en insecten komt er steeds meer variëteit. Daaraan leveren moestuin en voedselbos hun bijdrage. De vegetatie op het middenterrein wordt open gehouden middels begrazing van een groep Oud Hollandse Landgeiten.

In de anderhalf uur dat we geteld hebben noteerden we de volgende soorten : aalscholver, blauwe reiger, boompieper, buizerd, grasmus, graspieper, houtduif, kauw, koolmees, kuifeend, merel, nijlgans, oeverzwaluw, pimpelmees, roodborst, scholekster, spreeuw, tjiftjaf, tuinfluiter, vink, wilde eend, winterkoning, witte kwikstaart, zanglijster, zwarte kraai, zwarte roodstaart, zwartkop. We spotten ook 2 hazen en een ree tijdens de rondgang.

Toen we klaar waren arriveerde enkele leden van de Vogelwerkgroep, Nico, Martien, Loet en Louis, die elke woensdag aan de insectenmuur en ontwikkeling van het voedselbos werken. Tijdens de koffiepauze op de picknickbank onder de platanen gaven ze een update welke vogels zij de afgelopen tijd gezien en gehoord hebben.

Er wordt regelmatig een jagende torenvalk gezien maar er wordt niet gebroed. Dit in tegenstelling tot vorig jaar toen het paartje zijn intrek nam in een kerkuilenkast in de uitkijktoren. De kast is dit jaar ingenomen door paartje holenduif, al 2 broedrondes. In de 2e helft van mei was de spotvogel te horen en foeragerend te zien op de insectenmuur. Dezelfde dag vloog een paartje boomkruipers steeds in en uit onder de dakpannen boven op de muur. Die hadden daar hun nestje.

In mei en juni werden, buiten de eerder genoemde soorten ter plekke, ook de volgende soorten waargenomen: roodborsttapuit, gaai, putter, heggemus, kleine plevier, havik, grauwe gans, grote bonte specht, ekster, sperwer en heel bijzonder zelfs een wespendif.

grauweklauwier

- Nico Hilgers

De terugkeer van de grauwe klauwier in Midden-Brabant

“In de afgelopen eeuw holde de populatie van de grauwe klauwier in Nederland en België hard achteruit. Met de teloorgang van het kleinschalige, extensief gebruikte cultuurlandschap verdwenen veel klauwieren. Maar ook in natuurgebieden ging de soort snel achteruit. Rond 1985 was een dieptepunt bereikt in de omvang van de populatie en was de grauwe klauwier verdwenen uit grote delen van de Lage Landen.”

Uit: De grauwe klauwier, ambassadeur voor natuurherstel.

Ook in Noord-Brabant was de soort in tachtiger en negentiger jaren van vorige eeuw vrijwel verdwenen als broedvogel. Braaksma beschikt in 1954 gegevens over 35 broedgevallen en gaf een voorlopige taxatie van ca 50 broedparen voor de hele provincie. Rond 1900 sprak men nog van een “vrij algemene” broedvogel. Eenzelfde afname werd ook vastgesteld in Zuid-Engeland, Noordwest-Frankrijk, België, Scandinavië en Noord-Duitsland.

Na het dieptepunt in 1985 vond er weer een toename plaats vooral in Drenthe, Zuid-Limburg, de Voerstreek en Wallonië. De Waalse populatie had overigens altijd al redelijk stand gehouden en herstelde zich vanaf 1990 en groeide tot meer dan 2000 broedparen in 1997! In Nederland en met name in Noord-Brabant en ook in Vlaanderen waren de voormalige leefgebieden in een zeer slechte staat, waardoor herkolonisatie lange tijd uitbleef. Wel was er steeds meer belangstelling voor herstel van het biotoop. In o.a. de gemeente Boxtel, natuurgebied de Maashorst, de Belgische gemeente Bree werd de soort uitgeroepen tot "natuurambassadeur". In 2012 het "Jaar van de klauwieren" is veel aanvullende informatie verzameld over het voorkomen van de grauwe klauwier en hebben beheerders meer mogelijkheden om de kwaliteit van het leefgebied voor klauwieren te verbeteren.

Hier en daar leverde dat ook succes op: zover bekend is er zowel in Boxtel en in de Maashorst ondertussen sprake van enkele broedgevallen. En ook in de Kempen lijkt de grauwe klauwier zijn draai weer te vinden. Bij gerichte inventarisatie in 2020 werden er 23 broedgevallen vastgesteld (Blauwe Klauwier, Tom Heijnen)

Verbetering leefgebied voor grauwe klauwier

Gelukkig zien ook in Midden-Brabant de laatste jaren voorzichtig het leefgebied verbeteren. In verschillende natuurgebieden zien we dat de omstandigheden langzaam verbeteren. In die terreinen zien we dat door gerichte maatregelen de klauwieren terugkeren. Wat zijn de belangrijkste ingrepen?

-aanplant van struvelen met daarin doornige struiken zoals meidoorn, sleedoorn en wilde rozen. Belangrijk daarbij is verschil in grootte en vorm : een grote diversiteit aan zit- en uitkijkposten is van groot belang. Soms zit hij in de top van een boom, dan op een weidepaal, dan weer laag in een struik. Deze aanplant moet dus niet alleen in rechte lijn, de klauwier houdt van halfopen terrein.

-afgraven van bovenste laag van een weiland zodat er grondwater tot aan de oppervlakte kan komen. Daardoor komen er meer grote insecten in het gebied (bv. libellen, glazenmakers en juffers) en ook wordt de plantengroei er gevarieerder met als gevolg meer grote insecten (vlinders en sprinkhanen).

Terugkeer in natuurgebieden in Midden-Brabant

Vanaf 2018 gebeurt het dan! Her en der werd al eens een grauwe klauwier waargenomen maar in mei 2018 kregen verschillende vogelaars in de gaten dat de soort langer verbleef en broedpogingen ondernam. En daarna ook met succes, vanaf 2019 werden ook juvenielen vastgesteld. En nu in 2022 wordt er met zekerheid weer gebroed in: de Brand (4), Hengstven (1), Huis ter Heide (4), Regte Heide (2) en de Hilver (1).

Er zijn er zeker nog enkele gemist; in ons werkgebied schatten we nu dat er 15 tot 20 broedgevallen zullen zijn.

In deze jaren werden steeds de eerste waarneming gedaan op- of net na 20 mei, meestal betrof het een mannetje. Grauwe klauwieren komen als een van de laatste zangvogelsoorten aan in hun broedgebieden. Vanaf zuidelijk Afrika beginnen ze van tweede helft

van maart aan hun tocht naar Europa. Eind april bereiken ze de zuidoostelijke grens van hun broedgebieden in Turkije maar de doortrek vindt dus plaats tot eind mei. Slechts 3 tot 4 maanden zijn ze hier om te broeden, daarna zijn ze weer , over een iets oostelijker route , onderweg naar zuidelijk Afrika.

En dus nu, op het moment dat je dit leest, zijn ze alweer onderweg. We kijken alweer uit naar mei 2023!

Bronvermelding:

-Avifauna van Noord-Brabant, 1967, uitg. Van Gorkum, eindredactie F.J.H.van Erve.

-Atlas van de Nederlandse Broedvogels, 1979, uitg. De Lange van Leer bv, Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten in samenwerking met Sovon. ISBN 9070099195

-De Grauwe Klauwier ambassadeur voor natuurherstel, 2011, KNNV uitg. Zeist, ISBN 9789050113391

-Vogelatlas van Nederland, 2018, Kosmos Uitgevers, Sovon, ISBN 9789021570051

gezien

Het is in deze droge periode moeilijk voor te stellen dat er op deze plaats geen doorkomen aan is vanwege een hoge waterstand.

Brabants Landschap heeft op 2 plaatsen in de Brand een loopbrug aangelegd zodat de recreatieve wandelaar geen natte voeten krijgt.

'Elk nadeel heb z'n voordeel': Voorheen moest de recreant rechtsomkeer maken. Nu kan men verder het gebied in met wellicht verstoring tot gevolg.

